

Adrian Năstase

Toate au purtat un nume: Titulescu!*

Stimați colegi,
Doamnelor și domnilor,

Mă bucur să constat de fiecare dată un lucru îmbucurător. Casa Titulescu devine din ce în ce mai mică. Există tot mai mult interes și această sală care, uneori, mi se părea suficient de încăpătoare pentru întâlnirile noastre, pare acum că are pereții prea strâmți. Va trebui să ne gândim cândva, în viitor, la formule care să ne permită să avem mai mulți invitați.

Evenimentul de astăzi este cu totul special. Pentru mine el are o semnificație cu totul deosebită. Acest proiect ar fi trebuit, poate, să înceapă în 1992. Atunci am pus bazele acestui proiect. Din păcate, n-am reușit în anii următori să-i dăm suficientă atenție și nu am reușit să finalizăm aceste lucrări. De aceea, consider că acest prim volum lansat astăzi reprezintă înaintea de toate certitudinea că efortul pe care l-am demarat va continua. Suntem acum obligați să ducem până la capăt această întreprindere extrem de importantă pentru istoria politică a României și pentru istoria politică a națiunii noastre.

La împlinirea a 120 de ani de la nașterea ilustrului nostru compatriot, Fundația Europeană Titulescu și-a relansat activitatea într-un mod spectaculos. De atunci încolo au fost inițiate, organizate și patronate, atât în țară, cât și în străinătate, adevărate evenimente.

Toate au purtat un nume: Titulescu.

Timpul scurs de atunci încolo confirmă o perspectivă superioară asupra rostului Fundației Europene Titulescu, posibilitatea de adaptare și readaptare la formule de organizare și funcționare, care să asigure, dincolo de conjuncturi, continuitate, coerență, dinamism, o abordare programatică și sistemică a problematicii titulesciene, în particular, a celei internaționale, în general, în legătură nemijlocită cu mediile academice și diplomatice din țară și străinătate, o înțelegere profundă și o proiecție convingătoare a sensului și substanței demersului ideatic pe care îl avem în vedere, o percepție plină de receptivitate și considerație a procesului european de astăzi.

Înțelegem din ce în ce mai profund că rostul nostru, al Fundației Europene Titulescu, nu mai este doar de a omagia, de a menține vie, în opinia publică românească și internațională, lucrarea, spiritul, contribuția de excepție a omului politic și a diplomatului care a fost Nicolae Titulescu, dar

* Cuvânt rostit de Adrian Năstase, prim-ministru al României, președinte al Fundației Europene Titulescu, la lansarea lucrării *Nicolae Titulescu. Opera politico-diplomatică (iulie 1927–iulie 1928)*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2003, Casa Titulescu, 10 februarie 2004; în Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu – Ziditor de mari idealuri*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007, pp. 374–385.

și de a clădi o punte în timp între eforturile pe care societatea românească le-a făcut în perioada dintre cele două războaie și perioada în care trăim acum.

Am azi satisfacția de a constata că la Casa Titulescu – rectitorită la împlinirea a 120 de ani de viață ai „Patronului“ – se simte un puls nou, un loc de autentică vibrație intelectuală, că aceasta a devenit o tribună prestigioasă de idei și un laborator fertil de cercetare, un spațiu de convivialitate și confort sufletesc pe care l-aș dori extins în cât mai multe centre de cultură.

Am scris și am vorbit în mai multe rânduri despre aparițiile de până acum ale Fundației Europene Titulescu, evidențiindu-le originalitatea, ineditul, profesionalismul, camera de rezonanță, prestigiul național și internațional. De fiecare dată – și meritau – le-am relevat autoritatea de eveniment.

Trăiesc cu emoție momentul lansării primului volum din colecția *Opera politico-diplomatică a lui Nicolae Titulescu*, o confirmare și o prelungire a spiritului de care vorbeam mai sus, într-un demers de mare complexitate și anvergură căruia actualii editori îi fac de fapt o nouă inaugurare.

Îmi aduc aminte cu câtă febrilitate căutam, în perioada în care eram student sau cercetător la Institutul de Cercetări Juridice, puține cărți despre Nicolae Titulescu, colecțiile de discursuri, de documente juridice sau diplomatice; copertile începuseră să se strice, iar paginile începuseră să se desprindă dintre ele. Sunt atâtea momente de excepție pe care fiecare dintre noi le memorează probabil acum, în momentul în care reușim, pentru prima dată, să pornim foarte serios un proiect de anvergură. Cu siguranță, nu va fi vorba de o selecție, în mod inevitabil subiectivă, ci de o lucrare care înseamnă, de fapt, cunoașterea complexă a ceea ce a însemnat Nicolae Titulescu în epocă și ceea ce reprezintă el pentru istoria noastră politică.

Cred că lansarea primului volum din opera politico-diplomatică a lui Nicolae Titulescu reprezintă nu doar o recuperare necesară, ci și un eveniment cultural. Ea este, în același timp, un eveniment politic. De ce să nu recunoaștem acest lucru. Încercăm nu numai să ne amintim și să ne prețuim trecutul, dar și să reconstruim tradiția unei mișcări intelectuale și a unei orientări politice proeuropene, caracteristice întregii istorii moderne a României.

Decenii la rând, opera ilustrului nostru înaintaș ne-a fost ocultată sau furată, ca a atâtor altora, făcându-ne mai săraci, lipsindu-ne ceva din ideal și demnitate. Este important acum să restituim în totalitate această amplă operă. Cu siguranță, lucrarea va cere și se va întinde pe mulți ani și ar avea mai multe volume.

Am susținut – departe de a fi primul și departe de a fi singular, aflându-mă alături de atâția alți oameni pe care îi frământă durata – nevoia de a face ceva aparte, poate doar ce este drept și necesar pentru Nicolae

Titulescu, o minte și un suflet care nu încetează dincolo de veac să iradieze încredere și speranță asupra celor ce au supraviețuit încercărilor nefericite ale confruntării cu nimicnicia, ignoranța, egoismul și intoleranța.

Împărtășesc convingerea că Titulescu trebuie așezat alături de Eminescu și Blaga, Iorga și Pârvan, Caragiale și Rebreanu, de Enescu și Brâncuși, de toți ceilalți titani ai neamului românesc, pe care nu vom obosi niciodată să-i evocăm și să-i omagiem, nu doar pentru ceea ce au fost – și poate ar fi destul – ci și pentru faptul că rămân alături de noi prin spirit.

Poate mai mult decât toți ceilalți, Titulescu este receptat și considerat drept contemporanul nostru.

Dacă mă aplec astăzi cu precădere asupra actualului moment editorial, nu subapreciez și cu atât mai mult nu ignor tot ceea ce au încercat și înfăptuit în ultimele patru decenii, întru restituirea operei lui Nicolae Titulescu, o pleiadă întregă de istorici, diplomați, juriști, sociologi, filosofi, scriitori.

Cu onestitate și acribie, editorii lucrării astăzi lansate reconstituie parcursul efortului întreprins de atunci până în prezent, de recuperare – prin identificare și editare – a unui volum cât mai mare de documente Titulescu, în linii generale și momente substanțiale, trecând în revistă hotărâri, proiecte, ample culegeri de documente, de varii tipuri, editate în diverse perioade, dar și apariții aleatorii, nu puțin importante, fracturi impuse în timp de cenzura ideologică, decenii la rând, sau blocajul birocratic, în care s-a reunit diletantismul unor nechemați cu dezinteresul altora, care au dus lăncezeala până la abandon, făcând ca munca celor capabili și doritori să publice acest corpus de documente, cu valoare națională și internațională, să nu-și găsească ani de zile fructificarea și finalizarea.

Dintr-o asemenea perspectivă va putea fi mai bine înțeles demersul științific actual ce își dă întâlnire azi cu lumea academică și opinia publică, vor fi apreciate mai exact locul, rostul și valoarea sa, elementele de continuitate, dar și ceea ce distinge volumul ce se lansează acum de cele anterioare – prin amploare, construcție, rigoare și ținută.

În această serie de volume își vor găsi locul numeroase documente inedite, unele dintre ele recuperate din arhive și biblioteci, la care până acum nu am avut acces. La capătul vizitei sale în Statele Unite ale Americii, domnul George G. Potra a adus în xerocopii întregul fond Titulescu de la Hoover Archives. Acest lucru este important pentru noi întrucât vom reuși astfel să-l restituim pe Nicolae Titulescu într-o nouă dimensiune, ca rezultat al încercării de cuprindere exhaustivă a operei sale.

Restituirea operei lui Nicolae Titulescu răspunde unei necesități. Ca om politic și ca vizionar, dincolo de realitățile românești, ca diplomat, ca purtător de cuvânt al intereselor statului român la nivel internațional și ca avocat al orientării europene și moderne a României, Nicolae Titulescu este, pe bună dreptate, receptat și considerat drept un contemporan prin ideile, prin gândurile, prin valorile pe care le-a promovat.

Recuperarea operei sale reprezintă în foarte mare măsură și o îmbogățire a spațiului nostru axiologic, a modului în care noi ne raportăm în acest moment la ceea ce înseamnă Europa, nu atât din punct de vedere geografic, ci, mai ales, la ceea ce noi credem că înseamnă Europa din punctul de vedere al valorilor pe care dorim să le interiorizăm.

Ca cercetător și profesor, ca om de știință și ca om politic, îndrăznesc să cred că am, prin formație și experiență, prin cunoașterea profundă a domeniului, în particular, și a spațiului românesc, în general, deplina autoritate de a formula o judecată de valoare și în acest caz.

Prefața și nota asupra ediției, semnate de editori, mă dispensează de multe remarci și sublinieri.

Și totuși, câteva se impun.

Mă voi limita doar la a saluta curajul întreprinderii, amplitudinea și complexitatea demersului, profesionalismul desăvârșit al editorilor și colaboratorilor, standardele urmărite și atinse, de o echipă în care seniori și juniori se unesc în mod fericit în urmărirea programului de tipărire a *Operei politico-diplomatice a lui Nicolae Titulescu*.

Doresc astăzi să mulțumesc editorilor acestui volum, tuturor celor care au colaborat direct sau indirect, istorici, diplomați, juriști, sociologi, filosofi, scriitori, bineînțeles redactorilor și traducătorilor pentru devotamentul lor, pentru competența lor, pentru stăruința și efortul dedicate dezgropării, aproape arheologice, a ideilor, convingerilor, valorilor și acțiunilor lui Nicolae Titulescu.

Revenind cu gândul la momentul lansării acestui proiect, pe care l-am îmbrățișat cu toată căldura, cu deplin devotament și cu neslăbită energie, știind că nu va fi nici lesnicios și nici rapid împlinit, că va presupune dăruire și sacrificiu și, pe deasupra tuturor, ne va cere forța morală pentru a trece peste toate neajunsurile, previzibile și imprevizibile, rememorez cu plăcere reîntâlnirea cu colegul George G. Potra, un împătimit de Titulescu, autoritate în materie, care și-a asumat convingător datoria de a face din aspirație o realitate, meritând pentru aceasta elogiul nostru și recunoștința noastră. Lucrarea pe care o lansăm astăzi, în definitiv, și rezultatul unei reîntâlniri. Îl redescopăr pe colegul George G. Potra într-o activitate arheologică neîntreruptă legată de Nicolae Titulescu. De fiecare dată atrage atenția asupra unui nou document. De fiecare dată prezintă un text inedit, găsit într-o bibliotecă sau într-o arhivă, și mi se pare un lucru absolut extraordinar, pentru că, probabil, Titulescu ar fi mult mai puțin cunoscut de către cei de astăzi, dacă nu ar fi avut șansa, într-un fel, de a urmări într-un tunel al timpului, atât de atent și atât de stăruitor de către George G. Potra. Această împătimită de Titulescu este, fără îndoială, un dar care ne este făcut nouă. Cele două părți ale acestui prim volum ne arată până unde poate să meargă pasiunea și, mai ales, faptul că, adeseori, pasiunea căutării se reîntoarce către societate, așa cum spuneam, ca un dar.

Prezentul volum înmănușează, după mai mulți ani de cercetare în arhive, biblioteci, muzee și colecții particulare, din țară și de peste hotare, un număr semnificativ de documente – 383 – cele mai multe inedite, care reconstituie și restituie activitatea desfășurată de Nicolae Titulescu în perioada 6 iulie 1927–30 iulie 1928, răstimp în care a deținut, pentru prima oară, conducerea Ministerului Afacerilor Străine al României.

Istorici, sociologi, economiști, finanțiști, juriști, diplomați, români și străini – căci documentele au fost publicate în limbile în care au fost redactate și avansate – au pe masă, prin acest prim volum în două părți, însumând circa 1 350 de pagini, dosarul unui an de existență, fertil și dramatic, plin de idei și fapte, de inițiative curajoase și proiecte îndrăznețe, vizând arhitectura politicii externe a țării noastre și ansamblul problematicii europene de după Primul Război Mondial cu care ne-am confruntat.

Volumul de față prezintă un interes ridicat și pentru opinia publică, oferă informații și considerații necesare înțelegerii stărilor de spirit din timpul unor frământări europene majore. Poate că și acum trăim astfel de frământări, pe care seisme ce se produc mai aproape sau mai departe de noi deplasează temele de discuții dintr-o capitală în alta.

Documentele inserate în lucrare – telegrame, scrisori, rapoarte, memorii, memorandumuri, note de lucru, răspunsuri la interpelări parlamentare, intervenții în cadrul sesiunilor Consiliului și Adunării Societății Națiunilor, conferințe, declarații și comunicate de presă, interviuri, înalte decrete, decizii ministeriale ș.a. –, cărora li s-au asociat comentarii și note substanțiale, servesc deopotrivă cunoașterii biografiei politice a lui Nicolae Titulescu și aprofundării direcțiilor de politică externă și obiectivelor diplomației românești din perioada interbelică.

Toate acesta confirmă că Titulescu nu era doar un fotograf al evenimentelor, nu era doar un comunicator, el nu anunța doar buletinul meteo din Europa Occidentală. El trăia timpul său istoric, el contribuia, într-un fel la destinul unei epoci în care, din păcate, oamenii ei politici nu au știut să găsească cea mai bună direcție de înțelegere și concertare. Dar, sigur, nu suntem aici pentru a judeca azi o epocă, nu putem, din păcate, să judecăm nici măcar perioada în care trăim noi înșine; cum să încercăm cu ambiție, cu orgoliu, să mergem înapoi în timp pentru a privi, pentru a judeca, pentru a judeca pe alții? Putem cel mult să încercăm să schimbăm în bine, pe cât cunoaștem, pe cât știm, ceea ce se întâmplă în jurul nostru sau cu noi.

Timpul și cadrul mă obligă să-mi refuz orice tentație de a stăruie asupra diversității problematice, de a evoca momentele de vârf ale prezențelor sale pe scena politică europeană și mondială și cu atât mai puțin asupra laboratorului construirii unor poziții, asupra diapazonului fără egal, cel puțin până la el, al contactelor politice și diplomatice de mare relief, asupra ecourilor generate în media internațională.

Dacă cineva m-ar întreba care au fost motivele ce au determinat chemarea lui Nicolae Titulescu la conducerea diplomației românești, n-aș face o amplă analiză a conjuncturilor externe și a rațiunilor interne, ci m-aș limita doar la spusele lui Ion I.C. Brătianu, făuritorul României moderne, atunci când, în iulie 1927, îl prezenta pe mai tânărul său coleg de Cabinet funcționarilor din Ministerul Afacerilor Străine: „Sunt ministru al Afacerilor Străine de numai câteva zile, dar în acest timp am făcut lucrul cel mai important pe care-l puteam face: vi l-am adus pe Titulescu ca șef!“ De la o asemenea înălțime, judecata aproape scutește de explicații și dezvoltări. Modul absolut elogios, sesizat chiar din acest detaliu, ne poate da o imagine clară asupra prestigiului lui Nicolae Titulescu în țară și în străinătate, deși, tot din cărțile domnului George G. Potra, aflăm că el nu a avut numai prieteni, ci și adversari, care l-au contestat în politica internă sau în acțiunea externă. Dacă judecăm drept, putem spune acum că Nicolae Titulescu a fost un vizionar sau, în orice caz, că a încercat să se bată pentru o anumită viziune, ceea ce este, până la urmă, la fel de important. Nu știu dacă el și-a imaginat foarte clar viitorul Europei în 1940. Probabil că, mai curând, a suferit atunci din cauza unor evoluții pe care el însuși nu a putut să le prevadă sau nu a putut să le influențeze.

Pot spune, fără nicio exagerare, că ceea ce poate părea arid pentru unii, pe mine însumi m-a delectat, făcându-mă să stăruiesc asupra unor pagini pe care îndrăznesc să vi le supun și dumneavoastră atenției.

Mă opresc, înainte de toate, asupra declarației de politică externă făcută de Nicolae Titulescu la preluarea mandatului său, apreciind, la începutul mileniului trei, că ea își păstrează în esență valabilitatea și actualitatea, în ciuda trecerii timpului, adică a schimbărilor pe care războaiele, revoluțiile, crizele, economia, știința și demografia le-au adus în geografia politică și în raporturile de forță la nivel global.

„În România – afirma Nicolae Titulescu – este dominantă concordanța perfectă dintre interesele române și cele europene. Toate actele politice trecute și viitoare ale României se explică și se vor explica prin această trăsătură fundamentală. Precum cele mai multe dintre națiunile încercate de Războiul Mondial, România este înfometată de pace. Dar nu există pace fără ordine internațională și nu poate exista ordine fără o conștiință absolută a stabilității ei.

Pacea nu este doar o dogmă, ea este și o practică. România crede că a practicat pacea în spiritul cel mai sincer. Contribuția ei la solidaritatea europeană nu s-a redus la vorbe, ci s-a tradus în acte împlinite deseori pe propria-i răspundere și pe care Societatea Națiunilor le-a remarcat întotdeauna cu recunoștință. [...] Dar, cum politica externă este în relațiune permanentă cu politica internă, guvernul actual își propune să realizeze în curând un program ce include domeniile cele mai vaste și care poate fi înțeles ca o urmare firească a consolidării statului român. Vom continua

această operă cu tenacitate, dar într-un spirit de perfectă conciliere cu toată lumea. Deviza noastră este: vigilență și strădanie.“

Lui Nicolae Titulescu, în calitate de ministru al Afacerilor Străine, i-a revenit sarcina de a duce România în Europa și de a aduce Europa acasă, în România. Considera această misiune deopotrivă delicată și dificilă, deoarece „ca ministru de Externe urmează să ții seamă – grea sarcină – de două opinii publice: cea de acasă și cea de peste graniță“ și „greu e, oricât te străduiești, să transporti acasă o atmosferă internațională! Și misiunea mea e să fiu cărașul în ambele sensuri!“ Dau aceste citate pentru că ele ne arată, într-un fel, nu neapărat perenitatea, ci similitudinea unor abordări, a unor dezbateri. Adeseori, avem impresia că suntem originali în ceea ce facem, în ceea ce spunem, în ceea ce simțim, dar, practic, această lectură a lui Titulescu ne arată că, până la urmă, există un anumit tip de ciclicitate în viața politică românească, un anumit patern de acțiune și, mai ales, de atitudine.

Nimic de adăugat. Oricare dintre miniștrii unei țări mici sau mijlocii va fi confruntat cu asemenea misiune, ce apare la prima vedere drept imposibilă.

Imediat după Primul Război Mondial, apăruse în România o revistă bilunară, „Idea Europeană“, și mi s-a părut foarte interesant, citind unele articole din vremea aceea, studii despre partidele și despre doctrinele politice ale vremii, să pătrund felul în care în anii '20–'30 în România a prins atât de puternic ideea europeană, preocuparea europeană. Încerc de fiecare dată să văd dacă nu există cumva similitudini între momentul de atunci, așteptările și dezbaterile respectivei perioade, pe de o parte, și ceea ce ne frământă și ceea ce ne animă pe noi azi, pe de altă parte.

Crescut la școala democrației și umanismului, virtuos al dialogului, Nicolae Titulescu a fost Român și European deopotrivă, fără a face concesii într-un sens sau altul.

Nicolae Titulescu a înțeles că atingerea și împlinirea obiectivelor ce stăteau în fața politicii externe și diplomației românești presupunea schimbări majore la nivelul Ministerului Afacerilor Străine, vizând structura, încadrarea, funcționalitatea și imaginea.

Ar fi suficient să subliniem că de numele lui Nicolae Titulescu se leagă cea mai substanțială acțiune reformatoare din perioada interbelică la nivelul Ministerului Afacerilor Străine.

Mai mult decât orice altceva – și cât de actuală rămâne pentru noi românii o asemenea orientare – Nicolae Titulescu a urmărit o schimbare de mentalitate la nivelul întregului corp diplomatic și consular, abandonarea diplomației „de salon“, adoptarea unui stil modern, practic, eficient, ce consta în implicarea activă și responsabilă pentru rezolvarea problemelor cu care se confrunta România în exterior: profunda cunoaștere a zonei de acreditare, a pasivului raporturilor bilaterale; identificarea direcțiilor, obiectivelor și căilor de normalizare și dezvoltare a relațiilor bilaterale,

pentru susținerea și promovarea intereselor românești, a prezențelor politice, economice, științifice și culturale în țările respective; avansarea de propuneri și soluții – întemeiate pe analize cuprinzătoare și riguroase – pentru diferitele probleme politice și economice, de interes imediat sau de perspectivă.

Definind diplomația ca vocație și virtute, în care trebuie să se regăsească simbiotic reunite profesionalismul, devoțiunea și, înainte de toate, credința față de țară, Nicolae Titulescu a conturat profilul diplomatului român și prin aceasta a pus bazele școlii diplomatice românești într-o perspectivă ideală.

Ca unul ce am avut demnitatea de ministru de Externe – copleșitoare pentru mine, căci am stat pe același scaun unde oficiaseră Mihail Kogălniceanu, Ion I.C. Brătianu, Titu Maiorescu, Take Ionescu, I.G. Duca, Grigore Gafencu – pot afirma că Nicolae Titulescu a dăruit un veritabil codex al valorilor de bază ale diplomatului român, valabile atâta timp cât va dăinui țara.

Mai mult decât oricare dintre predecesorii și urmașii săi la conducerea Ministerului Afacerilor Străine din perioada interbelică, Nicolae Titulescu a avut o relație aparte cu presa.

Adresându-se jurnaliștilor la prima sa conferință de presă după ce a fost numit ministru al Afacerilor Străine, acesta a subliniat necesitatea unei strânse colaborări între lumea diplomatică și cea a presei, drept pentru care nu a ezitat să afirme: „Casa aceasta [Palatul Sturdza] vă rog s-o considerați ca a dumneavoastră, fiindcă între diplomație și ziaristică este o strânsă legătură. Și unii și alții alergăm după noutate. Unii, diplomații, mai cu prudență, alții, ziariștii, caută și senzaționalul. Dar, de la dumneavoastră, ziariștii, noi, diplomații, aflăm multe, atâtea lucruri nouă folositoare, până să apuce calea oficială. Iată de ce țin ca în fiecare săptămână sau cel mult la două săptămâni să am o conferință cu dumneavoastră, ca să vă pot împărtăși atâtea lucruri interesante pentru țară“.

Un deceniu mai târziu, la Conferința de constituire a Presei Înțelegerii Balcanice – și nu putem să nu menționăm astăzi, aici, că ieri, 9 februarie, s-au împlinit 70 de ani de la crearea Înțelegerii Balcanice, organizație regională de securitate, cu caracter defensiv, care are în Nicolae Titulescu inițiator și constructor – șeful diplomației române afirma fără echivoc: „Atâta timp cât acordurile politice nu sunt sprijinite prin acorduri de presă, destinate să le dea actualitatea de la zi la zi, atâta timp cât acordurile politice nu sunt chemate să participe la viața zilnică a națiunilor care sunt interesate de ele, pe calea acestui *sine qua non* al vieții moderne care este ziarul, ele pot reprezenta documente prețioase, pot constitui combinații ingenioase, dar nu sunt în definitiv decât construcții abstracte“.

Documentele inserate în acest volum certifică faptul că Nicolae Titulescu a reușit să inducă în realitatea românească relația diplomație – presă ca o constantă.

Nimic surprinzător, el a adus în birourile de presă de pe lângă legațiile României vârfuri ale culturii naționale – și poate e de ajuns să amintesc pe Lucian Blaga și Elena Văcărescu, deși limitându-ne la ei am face o nedreptate; că a avut raporturi strânse, amicale sau mai puțin amicale, cu toate cariatidele presei naționale; că a identificat în rândurile jurnaliștilor români personalități pe care le va promova ca titulari ai oficiilor diplomatice din capitale europene de mare pondere; că a avut contacte cu jurnaliști de renume din presa din întreaga lume, pe care, dacă n-a reușit să și-i apropie, a reușit cel puțin să-i edifice asupra problemelor, preocupărilor și pozițiilor românești; că a contracarat energic și operativ atacurile antiromânești găzduite de mari cotidiane din țări prietene.

Pretutindeni, în marile cancelarii ale Europei, a avut conștiința clară că reprezintă România, că vorbește în numele României, că slujește interesele României, că niciun sacrificiu nu va fi prea mare și cu atât mai mult de neacceptat. „Timp de 12 ani – scria Nicolae Titulescu –, de când sunt continuu ministru în serviciul țării, m-am ferit cu îngrijorare să fiu și omul străinătății și eroul național. Și, apărând cu îndârjire interesele țării mele, într-o formă acceptabilă și pentru străinătate și pentru țara mea, deși poate nu era complet nici pe placul uneia, nici pe placul alteia, am reușit să aduc și servicii României în străinătate și servicii străinătății în România.“ Evident, Nicolae Titulescu își punea o problemă pe care orice om politic și-o pune: în ce măsură mesajul extern este consonant cu cel intern, în ce măsură acestea sunt compatibile întotdeauna. Mie cel puțin mi se pare foarte interesant și acest punct de vedere. Fiecare dintre noi, în mod sigur, caută în trecut argumente pentru ceea ce crede că este important acum, astăzi, pentru a combate sau pentru a susține. De aceea, probabil că fiecare va avea propria sa lectură a acestui volum, fiecare se va opri, probabil, cu mai multă atenție asupra unui capitol sau a altuia, asupra unui document sau a altuia.

Piesele volumului ce se lansează azi permit o radiografie mai adâncă, deci mai fidelă și mai nuanțată, a timpului titulescian, pe care exegeți români și străini o vor face cu siguranță, cu bucuria descoperirii și redescoperirii.

Am azi mai mult ca oricând convingerea – împărtășită larg în cercurile academice și diplomatice românești – că proiectul tipăririi integrale a *Operei politico-diplomatice a lui Nicolae Titulescu* trebuie continuat și dus la capăt, depășind orice impedimente de ordin birocratic, financiar și uman, că avem nevoie de largă solidaritate, de un sprijin prompt și substanțial pentru a face ca demersul început astăzi să-l putem duce la bun sfârșit mâine.

Volumul de astăzi constituie, dragi prieteni, doar începutul unui demers dificil, despre care v-am vorbit și pe care vă rog să ne angajăm împreună să-l ducem până la capăt; ar fi păcat să renunțăm la bucuria și entuziasmul de astăzi, ar fi păcat să nu reușim să împlinim ceea ce colegii și prietenii noștri, de-a lungul anilor, venind în această casă, au considerat că este esențial pentru fibra politică, pentru politica externă românească.

Ne vom regăsi cu toții în această operă de interes național și ne vom simți cu toții mai bogați prin ideile și faptele care ne-au fost lăsate moștenire.

În zilele de Crăciun ale anului trecut, într-unul dintre puținele momente de răgaz pe care mi le pot permite, am găsit în paginile acestui volum o confesiune a lui Nicolae Titulescu, din care rețin: „Și chiar de nu voi fi un far, ci o candelă, ajunge. Și chiar de nu voi fi nici candelă, tot ajunge, căci m-am străduit să aprind lumina“.

Vă rog să medităm măcar o clipă la raza de lumină pe care Nicolae Titulescu, profet și apostol de lume nouă, ne-a dăruit-o.